

Petr Sommer, Dušan Třeštík, Josef Žemlička (edd.), *Přemyslovci. Budování českého státu*,

Praha 2009, Nakladatelství Lidové noviny, 782 s.,
ISBN 978-80-7106-352-0

Když přede dvěma lety vyšlo doplněné druhé vydání již klasických *Čech v době knížecí (1034–1198)* Josefa Žemličky, oznámil autor v závěrečné bilanční kapitole velkou kolektivní monografii, která by měla krom jiného nabídnout shrnutí dosavadního vědění o přemyslovské epoše.¹ Není proto překvapující, že tak velkoryse pojaté dílo, které mělo původně vyjít k sedmistému výročí vymření dynastie,² vzbuzovalo – už vzhledem ke stávající zčeřené hladině domácí přemyslovské medievistiky – nemalá očekávání.³ Nyní, poté co uplynuly další dva roky, se konečně nachází ohlášená publikace na pultech knihkupectví a může bojovat o přízeň čtenářů. Co lze tedy od knihy, která už svými rozměry a výpravou budí pozornost, očekávat?

První věcí, nad níž je třeba se pozastavit, je fakt, že se skutečně jedná o kolektivní monografii v plném slova smyslu, což není v našem prostoru zcela obvyklé. Pod patronací trojice hlavních redaktorů, kteří se námětem dlouhodobě zabývají (Petr Sommer, Josef Žemlička a již zesnulý Dušan Třeštík), bylo téma dějin rodu bájněho Oráče a formování českého státu pod žezlem jeho potomků rozděleno mezi pětatřicet badatelů (včetně dvou zahraničních) nejrůznějších historických profesí a specializací.

Z hlediska členění se po shrnujícím programovém a historiografickém úvodu práce rozpadá do celkem pěti oddílů: *I. Přemyslovci, český stát a Evropa*; *II. Doba počátků*; *III. Čechy knížecí*; *IV. Čechy královské*; *V. Státní a dynastické reálie*. Ty se pak nadále dělí na dílčí kapitoly. V rámci hlavy první tak knihu otevírají tři pojednání o místě přemyslovského státu v soudobé západní Evropě (Robert Bartlett ve srovnání se středověkým Skotskem, Jerzy Strzelczyk ve vztahu k teritoriu piastovskému, Jan Klápště v kontextu proměny středověké Evropy obecně a širší střední Evropy zvláště). V hlavě druhé je pojednáno chronologicky o období od příchodu Slovanů do střední Evropy po konstituování státu prvních Boleslavů

1 JOSEF ŽEMLIČKA, *Čechy v době knížecí (1034–1198)*, Praha 2007², s. 422–423.

2 PETR SOMMER, DUŠAN TŘEŠTÍK, JOSEF ŽEMLIČKA (eds.), *Přemyslovci. Budování českého státu*, Praha 2009, s. 12.

3 Srov. alespoň recenzi Libora Jana v ČMM 126/2007, s. 440–443.

(Dušan Třeštík), včetně odkazu mojmírovské Moravy (Dušan Třeštík, Pavel Kouřil). Stranou nezůstala ani problematika hospodářského, ekonomického a správního vývoje této epochy (Jiří Sláma, Martin Gojda, Jan Frolík) či dějin idejí a umění (Dušan Třeštík, Naďa Profantová, Anežka Merhautová). V rámci hlavy třetí je popsán sociální a hospodářský vývoj knížecích Čech od břetislavské restaurace po ovládnutí knížectví Vladislavovci Přemyslem Otakarem a Vladislavem Jindřichem. Čtenář tak má možnost seznámit se se společenskou organizací přemyslovského knížectví (Josef Žemlička), formováním sítě hradských center (Petr Sommer), složitým vývojem přijetí křesťanství (Dušan Třeštík, Petr Sommer, Josef Žemlička), monetární politikou přemyslovských knížat a králů (Luboš Polanský, Zdeněk Petráň) či se vznikem soustátí Čech a Moravy a následným procesem vytváření společného národního a státního povědomí (Dušan Třeštík, Zdeněk Měřínský, Josef Žemlička). Hlava předposlední se zabývá epochou tzv. posledních Přemyslovců, honosících se již královským důstojenstvím. Vedle nezbytného zázemí politických dějin (Josef Žemlička) je pozornost autorského kolektivu věnována tématu středověké kolonizace (Jan Klápště, Pavel Bolina) a formování nových městských center i sítě hradů (Jiří Doležel, Tomáš Durdík), dovršení christianizačního procesu (Petr Sommer, Pavlína Mašková) či uměleckému a kulturnímu ovzduší (Jiří Kuthan, Pavel Soukup). Opomenuta nezůstala ani státní symbolika a projevy reprezentace a královského důstojenství přemyslovských panovníků (Josef Žemlička, Tomáš Krejčík, Jiří Kuthan, Milena Bravermanová). V závěrečné páté hlavě je popsán geografický horizont přemyslovského soustátí a jeho vývoj v čase (Markéta Marková), etnické, národnostní a sociální složení státu (Josef Žemlička, Martin Musílek), obsáhle je pojednáno o písemné kultuře a vzdělanosti obecně v horizontu 10.–14. století. Závěrečné pasáže pak nastiňují politický, kulturní, umělecký i ideový odkaz vyhaslé dynastie na příkladu vládců nástupnické dynastie Lucemburků (Eva Doležalová). Takto pojatý kompaktní text obecnějšího rázu je doplňován konkrétněji koncipovanými tematickými vstupy. Součástí publikace je i obsáhlý rodokmen Přemyslovců a přirozeně i poznámkový aparát spolu s obsáhlou bibliografií.

Už takto naznačená koncepce knihy zřetelně ukazuje, že mluvit o kolektivní monografii je zcela namístě. Titul ve srovnání s obvyklými příležitostnými či konferenčními sborníky vykazuje přes rozmanitost autorských přístupů jasnou představu o obsahu a koncepci i pevné redakční vedení. O tom vypovídá i neobvyklé sladění výpovědi textu a obrazového doprovodu, což bylo ostatně cíleným záměrem už při rozvržení knihy.⁴ Práce se díky tomu více či méně dotýká všech

podstatných fenoménů a problémových okruhů, spojených s přemyslovskou érou, a i díky vhodně zvolenému ilustrativnímu doprovodu skýtá čtenáři barvitý obraz dané doby.

V rozporu s tímto tvrzením není ani skutečnost, že množství příspěvatelů přináší ruku v ruce i poněkud rozkolísaný autorský styl. Hlavní podíl na knize má trojice hlavních redaktorů – už proto, že s jejich jmény jsou poslední desetiletí přemyslovského bádání neodmyslitelně spojena. Pasáže Dušana Třeštíka, Josefa Žemličky a Petra Sommera, tvořící hlavní kostru výkladu, jsou důstojnou sumarizací jejich stěžejních prací, které formovaly paradigma své doby.⁵ Od toho faktu se pak odvíjí i koncepční skladba recenzované monografie, kdy se stěžejní linií výkladu staly nikoli dějiny rodu Přemyslovců, ale spíše formování českého státu pod jejich vládou. Státu, jehož vzdáleným dědicem je podle autorů každý z nás. Na stránkách odborného tisku zazněl před nedávnem názor, považující historický výzkum, pohybující se po ose „státu, jeho výstavby a proměn“ (což předkládaná publikace už svým pojetím nesporně představuje), za moderním (rozuměj západoevropským) bádáním opuštěné prizma.⁶ Jakkoli jistě lze sáhodlouze debatovat o tom, jak by měla či neměla vypadat moderní publikace tohoto typu, osobně se domnívám, že primárně není účelem recenze posuzovat či polemizovat s koncepcí knihy jako takovou (není-li zcela nefunkční), ale spíše hodnotit zdárnost jejího naplnění v konečném výsledku.

Vedle v podstatě již klasických pasáží editorského tria vynikají po mém soudu ponejvíce kapitoly psané Janem Klápště. Autor tu navázal na svou zdařilou publikaci *Proměna českých zemí ve středověku*,⁷ která vzbudila zasloužený ohlas v historické obci,⁸ a jejíž vyprávěcí a argumentační linii tu rozvíjí. Přijmeme-li

5 DUŠAN TŘEŠTÍK, *Kosmova kronika. Studie k počátkům českého dějepísectví a politického myšlení*, Praha 1968; TÝŽ, *Počátky Přemyslovců (530–935). Vstup Čechů do dějin*, Praha 1997; TÝŽ, *Mýty kmene Čechů (7.–10. století). Tři studie ke „Starým pověstem českým“*, Praha 2003; J. ŽEMLIČKA, *Čechy v době knížecí*; TÝŽ, *Počátky Čech královských 1198–1253. Proměna státu a společnosti*, Praha 2002; TÝŽ, *Století posledních Přemyslovců*, Praha 1998²; PETR SOMMER, *Začátky křesťanství v Čechách. Kapitoly z dějin raně středověké duchovní kultury*, Praha 2001; TÝŽ, *Svatý Prokop. Z počátků českého státu a církve*, Praha 2007.

6 KAREL HRUZA, *Zlatá bula sicilská: sic transit gloria? K nové knize Martina Wihody*, ČMM 124/2005, s. 156. Avšak ani tento názor není třeba brát zcela doslovně, jak ukazuje i Karlem Hruzou oceňovaná práce LIBORA JANA, *Václav II. a struktury panovnické moci*, Brno 2006 – srov. KAREL HRUZA, „Hruza neví či nechce vědět.“ *Několik poznámek k diskusi nad souborem basilejských listin z 26. září roku 1212 a charakterem přemyslovské vlády*, ČMM 126/2007, s. 375.

7 JAN KLÁPŠTĚ, *Proměna českých zemí ve středověku*, Praha 2005.

8 Srov. recenze Libora Jana v DTK 3/2006, s. 125–129; Martina Wihody v ČMM 125/2006, s. 220–225.

tezi, že 13. století a středověká kolonizace jsou kruciólním zlomem v dějinách přemyslovského státu, pak nepřekvapí, že tomuto procesu proměny či transformace je věnován nemalý prostor, který pokrývá více autorů. V úzké návaznosti na text Jana Klápště je pak nutno pochvalně zmínit pojednání o formování městské sítě z pera Jiřího Doležela, jehož přehledná argumentace vyniká především ve srovnání s tematicky podobnou prací Jiřího Kejře.⁹ Za velice povedené lze bezpochyby označit kapitoly Petra Sommera, pojednávající o tématech spojených s christianizací, formováním české církve i každodenním životem středověkého křesťana. V jeho pojetí vyniká role církve, resp. samotného křesťanského učení, coby nenahraditelného konstitutivního prvku přemyslovského panství, což vhodně koresponduje s ideovým zacílením monografie. S ohledem na vzácnou kombinaci přehledného a výstižného podání, které má na hony daleko k suchopárným historiografickým výčtům jmen a děl, je zapotřebí pozitivně hodnotit kapitolu Marie Bláhové o písemné kultuře českých zemí v 10.–14. století. Počátky reflexe přemyslovského dědictví na příkladu následné lucemburské doby (s důrazem na osobní angažmá Karla IV.) přehledně shrnula Eva Doležalová. V jejím podání tak vyniká v první řadě srovnání Karlova iniciativního přístupu s chladným odstupem jeho synů Václava IV. a Zikmunda, kteří podobně jako ideologové husitství návaznost na starobyrou Oráčovu dynastii akcentovali minimálně. Naznačuje také, jak byla v klíčovém 19. století epocha přemyslovských knížat a králů v očích formujícího se novodobého národa upozaděna v dominujícím náhledu klíčovými údobími husitské reformace a (v kontrastu) habsburské nadvlády. Slavná éra mocných přemyslovských vládců sice nabízela halasně proklamované argumenty ve státoprávním boji, v povědomí a sebeidentifikaci národa ale hrála roli spíše podružnou.

Za velmi zajímavý pokus ve vztahu ke koncepci knihy pokládám krátké tematické exkurzy, jimiž je prokládán hlavní text. Ze své podstaty tento útvar klade na své autory mnohem větší nároky než obsáhlé pasáže hlavního textu. Každý autor, máje k dispozici nutně velmi omezený prostor, tedy musel obezřetně koncipovat svůj výklad a dbát na sevřenost a přehlednost argumentace. Třebaže ne všem se to zdařilo stejnou měrou, v obecnosti lze i tyto pasáže ocenit. Soudím, že obzvláštního vyzdvihnutí si zaslouží pojednání Jiřího Slámy o nejstarším vývoji prapůvodní přemyslovské domény a stať Anežky Merhautové o ikonografii českých světců (za výtečnou provázanost psaného slova s konkrétními obrazovými materiály), potažmo text o výzdobě znojemské rotundy sv. Kateřiny.

9 JIŘÍ KEJŘ, *Vznik městského zřízení v českých zemích*, Praha 1998.

Za skvěle zvládnuté považuji dále numismatické exkurzy Luboše Polanského a Zdeňka Petráně, velmi inspirativně je koncipován text Petra Sommera a Jiřího Slámy popisující příběh sv. Vojtěcha na známých dveřích hnězdenského chrámu, který je vhodnou ukázkou přínosnosti mezioborového přístupu. Jako hodnotný vidím medailonek Jany Konvičné, věnovaný opavské přemyslovské sekundogenitruře, který skýtá potenciál představit alespoň trochu tuto „neznámou“ větev notoricky známého rodu širší veřejnosti. Pokud jsem zdůrazňoval nároky, jaké tyto monotematické kapitoly na svého autora kladou, jako vhodný modelový příklad vyváženého podání bych zmínil biogram donedávna historiky dosti zanedbávaného krále Václava II., jehož se zhostila Dana Dvořáčková-Malá; popřípadě esej o podobě kolonizačního procesu Jana Klápště či pojednání o středověkém městském patriciátu Martina Musíla. Svým zpochybněním zažitých náhledů je přínosný i portrét Václava III., v němž autor Karel Maráz shrnul svou nedávno vydanou biografii „posledního“ Přemyslovce.¹⁰ Přehledně pojal tak mnohovrstevnatý fenomén, jakým je rytířská dvorská kultura, Pavel Soukup. Výpovědní hodnotu archeologie pro poznání mentality onoho pomyslného středověkého člověka skvěle demonstrovala na příkladu pohřebního ritu Pavlína Mašková.

Jako velký přínos pro badatele na poli přemyslovské medievistiky hodnotím komentovaný soupis příslušníků přemyslovské dynastie vypracovaný Davidem Kalhouskem, Petrem Kopalem a Irenou Moravcovou pod vedením Luboše Polanského. Každému historikovi, dotýkajícímu se ve své práci problémů přemyslovské genealogie, se tyto pasáže jistě stanou vítanou pomocí při orientaci ve spleti vzájemných vazeb a vztahů. Přínos umocňuje též to, že ke každému jménu příslušníka přemyslovské rodiny (přírozeně je-li to s ohledem na prameny vůbec možné) autoři přiřadili i soupis zmínek o daném jedinci v pramenných edicích a sekundární literatuře coby prostředku verifikace či dalšího poučení. Odpadá tím zdouhavé a únavné listování ve svazcích Laichterových *Českých dějin* či vytváření vlastních pramenných rešerší. Svou komplexností pak tento souhrn jednoznačně překonává do knihy vložený rodokmen Přemyslovců, ba činí jej vzhledem k jeho výběrovosti možná až zbytečným. Tento závěrečný oddíl je zřejmě asi největším přínosem pro odbornou veřejnost ve srovnání s předcházejícími kapitolami, pojatými spíše jako přehled pro širší okruh čtenářstva.

V každé oblasti lidské činnosti se stává, že ne vše se podaří. Tím spíše u díla takových rozměrů, jako jsou *Přemyslovci*. Přestože je práce prezentována jako

10 KAREL MARÁZ, *Václav III. (1289–1306). Poslední Přemyslovec na českém trůně*, České Budějovice 2007.

bilance dosavadního výzkumu, tj. nečiní si ambici na formulování nových závěrů, ale usiluje především o srozumitelné podání stávajícího konsenzuálního pojetí přemyslovské epochy, objevují se i zde texty více či méně vybočující ze zajetých souřadnic. Největší slabinou celé knihy je podle mne hned úvodní studie Roberta Bartletta *Evropa a přemyslovský stát*. Autor, o jehož renomé jistě není sporu,¹¹ formuluje v úvodu svého pojednání podnětnou otázku, do jaké míry se přemyslovské Čechy a Morava podílely na utváření evropské kultury a vzdělanosti, avšak chápe se jejího zodpovězení dosti rozporuplným způsobem. Podle Bartlettova mínění je vhodným zrcadlem komparace se středověkým Skotskem. Byť jeho vyprávění nepostrádá na zajímavosti a autor prokazuje dobrou znalost pramenů české provenience, nelze se jednoduše zbavit dojmu, že se jedná o srovnání poměrně samoučelné: kritéria, že oba státy pojí podobná rozloha, že se potýkaly s dominantním sousedem (Anglie, Římská říše), resp. že domácí dynastie vymřely v obou zemích v podstatě současně (1286, 1306), by jistě šlo větší či menší měrou aplikovat i na jiné oblasti než jen na Skotsko. Čtenář pak poněkud tápe nad konečným vyzněním. Jak interpretovat Bartlettem snášené důkazy? Přijmeme-li podobnost vývoje Skotska a přemyslovských Čech a Moravy, znamená to (přirozeně s jistou mírou zjednodušení), že naše země patřily k centru či periférii středověké Evropy? Hodnocení se odvíjí od posouzení postavení Skotska v kontextu středověké Evropy, avšak takto formulovanou otázku (jedno zda pro Skotsko, Čechy či kterýkoli jiný region) pokládám za irelevantní, už s ohledem na univerzální charakter středověké civilizace. Na podnětnou úvodní otázku odpovídají podle mého názoru mnohem lépe Jan Klápště a Petr Sommer, výmluvně ilustrující úzkou provázanost českého území se zahraničními centry. Ve srovnání s Barlettem vychází mnohem lépe i Jerzy Strzelczyk, jehož text – ač pracuje se známými fakty – zprostředkovává českému čtenáři zajímavou zahraniční optiku.

Další kapitoly v mých očích již tak problematické nejsou – i proto, že důsledně vycházejí z domácí historiografické tradice a mají za sebou zázemí výzkumů celých generací. Jak už stojí výše, celek působí kompaktním dojmem a dobře drží při sobě. Tento dojem maličko kazí jen ne vždy šťastné situování monotematických kapitol do hlavního textu, který je jimi často rozbíjen, a linie výkladu je tím nevhodně přerušována, což může být čtenářem vnímáno jako rušivé.

Jistý problém cítím ve spojitosti s koncepcí práce, vyjádřené například v podtitulu *Budování českého státu*. Nemohu setřást vracející se dojem, že na problemati-

11 Srov. uznávanou práci ROBERT BARTLETT, *The Making of Europe. Conquest, Colonisation and Cultural Change, 950–1350*, London 1993.

ku skutečně celou dobu hledíme očima expandujících Přemyslovců, pod zorným úhlem středočeské kotliny. Třebaže vyčleněný prostor byl přirozeně limitovaný, pokládám za šrám na konečném vyznění, že o vývoji v přidružených zemích, na Moravě, posléze ve Slezsku, se čtenář dozvídá spíše jen nutné minimum. Je nepochybně škodou, že Slezsko nadále zůstává v obecném povědomí „neznámou zemí“.¹² Výjimku tvoří doba Velké Moravy, která dostala v pasážích Dušana Třeštíka a Pavla Kouřila velké slovo, Zdeněk Měřínský měl již však na Moravu v epoše údělné prostor k vyjádření menší a Morava markraběcí pak už ve výkladu tvoří pevný celek s královskými Čechami... V úhrnu tak bohužel nebylo vykročeno za studie Barbary Krzemienské, Jaroslava Bakaly, Jana Bistrického či Martina Wihody a Libora Jana (a dalších).¹³ Studie Markéty Markové o teritoriálním vývoji přemyslovského státu, třebaže kvalitně zpracovaná, není už vzhledem k prostorovým limitům než chabou náhradou. To je škoda, neboť se jedná v obecném měřítku o dějiny nejméně známe, tedy informační přínos pro nejšířší veřejnost by byl nemalý. Kdo z nepoučených zájemců si tak skutečně uvědomí význam osobností typu Jindřicha Zdíka či Bruna ze Schauenburka? Ač monografie programově věnuje minimální pozornost osobnostem (Proč se ale potom dostalo této pozornosti jen Václavu II. a Václavu III.?),¹⁴ nelze popřít, že oba olomoučtí biskupové (dva příklady za všechny) výrazně ovlivnili budování knížecích i královských Čech.

Text Evy Doležalové o reflexi přemyslovského odkazu pak také vzbuzuje lítost nad tím, že se nedostalo na podobné zhodnocení přemyslovské minulosti v moderních dějinách, minimálně v horizontu 19. a první poloviny 20. století.

12 Srov. úvodní text MARTINA WIHODY, *Slezské mezníky a křižovatky. Ztracené kapitoly z českých dějin*, Dějiny a současnost 2009, č. 5, s. 27; potažmo podtitul knihy RADKA FUKALY, *Slezsko. Neznámá země Koruny české. Knížecí a stavovské Slezsko do roku 1740*, České Budějovice-Hradec Králové 2007.

13 Velmi výběrově: JAN BISTRICKÝ, MILOSLAV POJSL, *Sborník k 850. výročí posvěcení katedrály sv. Václava v Olomouci*, Olomouc 1982; JAROSLAV BAKALA, *Moravskoslezské pomezí v proměnách 13. věku. Výbor z článků a studií*, Brno 2002; BARBARA KRZEMIENSKA, ANEŽKA MERHAUTOVÁ, DUŠAN TŘEŠTÍK, *Moravští Přemyslovcí ve znojemské rotundě*, Praha 2000; LIBOR JAN, *Vznik zemského soudu a správa středověké Moravy*, Brno 2000; MARTIN WIHODA, *Přemyslovská Morava v dějinách českého státu*, in: Dějiny Moravy a Maticе moravské. Problémy a perspektivy, Brno 2000, s. 93–107.

14 V tomto ohledu škýtá čtenáři nejdostupnější utišení jeho zvědavosti kniha JOSEFA ŽEMLIČKY, *Přemyslovcí. Jak žili, vládli, umírali*, Praha 2005, cíleně se zaměřující na lidský rozměr příslušníků přemyslovského rodu.

Přínos takové perspektivy pro hodnocení vlastní přemyslovské epochy ukázaly například práce Martina Wihody, Petra Kopala nebo Petra Placáka.¹⁵

Rozsáhleji mohla být možná rozvržena historiografická kapitolka. Třebaže tyto pasáže zajisté nepatří ke čtenářsky populárním, jako problematické vnímám to, že jinak citlivě a vyváženě sestavená úvodní kapitolka zcela opomíjí aktuální badatelský diskurz. Bylo by to zcela marginální, kdyby v zákoutích přemyslovské medievistiky více se orientující čtenář nenarazil na občasně polemiky s tezemi Martina Wihody (*Zlatá bula sicilská*, *Mocran et Mocran* atd.), a to bez dalšího rozvedení. Vzhledem k tomu, jak složité pole tato problematika v současnosti představuje, je otázkou, zda je v možnostech laického čtenáře udělat si bez širšího kontextu představu, o čem a proč je debata vůbec vedena,¹⁶ a tedy mají-li tyto nesouhlasné doušky vůbec nějaký smysl. Vodítko jistě skýtá závěrečná bibliografie, jsem však skeptický k ochotě a vůbec schopnosti takového zájemce dekodovat učené a notně spletné argumenty a protiargumenty jednotlivých stran, prezentované na desítkách stran různých profesních časopisů.

Přes výše naznačené výhrady se ale v případě *Přemyslovců* jedná o kvalitní historické dílo, které plnou měrou plní to, co si vytklo za cíl: bilancovat a shrnout dosavadní bádání o čtyřech staletích dějin českého státu pod vládou přemyslovské dynastie a zpřístupnit toto vědění, ukryté v celých pomyslných knihovnách, běžnému zájemci.¹⁷ Z hlediska profesionálního historika je kniha důležitá nejen jako přehled jedné epochy dějin oboru, ale i v tom, co explicitně neříká, a sice v poukazu na možnosti dalšího badatelského směřování. Je tak vším jiným než jen „mrtvým“ historiografickým kompendiem.

Tedy namátkou. Možným budoucím prostorem, na němž bude možno se angažovat, jsou nadále „okrajové“ části přemyslovského panství. Vše zatím zajisté nebylo řečeno o moravských úředních knížectvích, třebaže Morava je v tomto ohledu zpracována nejlépe. Nepříliš jasný ale zůstává status dočasných údělů jako Žatecko, Plzeňsko či děpoltické východní Čechy. Monografie také jasně

15 MARTIN WIHODA, *Zlatá bula sicilská. Podivuhodný příběh ve vrstvách paměti*, Praha 2005, s. 14–28, 188–192; PETR PLACÁK, *Svatováclavské milénium: Češi, Němci a Slovinci v roce 1929*, Praha 2002; PETR KOPAL, *Karel IV. poražen husity? Filmové obrazy panovníka*, in: *Film a dějiny*, (ed.) Petr Kopal, Praha 2004, s. 112–116. K tomu srov. P. SOMMER, D. TŘEŠTÍK, J. ŽEMLIČKA, *Přemyslovcí*, s. 530.

16 Její rozsáhlost a intenzitu dobře ilustrují příspěvky IVANA HLAVÁČKA, KARLA HRUZY a MARTINA WIHODY v sekci *Polemika* v ČMM 126/2007, s. 367–410, kde je citována i veškerá stěžejní literatura.

17 P. SOMMER, D. TŘEŠTÍK, J. ŽEMLIČKA, *Přemyslovcí*, s. 11–12.

ukazuje dluh, který má domácí dějepiscectví k vedlejším liniím přemyslovského rodu. S výjimkou studií Jany Konvičné,¹⁸ popřípadě Martina Čapského¹⁹ (nepočítáme-li klíčovou osobnost zakladatele Mikuláše I.), nebyla zatím věnována větší pozornost opavské sekundogenitūře; za uspokojivé nelze označit ani zpracování dějin děpoltické vedlejší větve.²⁰ Lze očekávat, že bude pokračovat výzkum v otázce charakteru raně středověkého českého státu, kde prozatím ani přes množství popsaného papíru bohužel nebyl nalezen alespoň dílčí konsensus.²¹ Velmi slibným polem badatelského uplatnění zůstávají nadále středověké církevní dějiny. S výjimkou rozsáhlého díla Kateřiny Charvátové o cisterciácích či prací Petra Sommera, věnovaných benediktinům, působí dosti chudě domácí monasteriologie.²² Široké perspektivy nadále skýtá výzkum farní sítě či institutu kolegiátních kapitul. Větší pozornosti by si jistě zasloužily i dějiny olomouckého biskupství (analogicky k zájmu, jež tématu pro období pozdního středověku věnují například Petr Elbel či Tomáš Baletka).

18 Srov. JANA KONVIČNÁ, *Dynastické počátky opavských Přemyslovců a jejich vazba na politiku českých králů*, *Paginatae historiae* 4/1996, s. 5–38.

19 MARTIN ČAPSKÝ, *Vévoda Přemek Opavský (1366–1433). Ve službách posledních Lucemburků*, Brno-Opava 2005; TÝŽ, *Zlomený meč Valentina Hrbatého. Poslední z opavských Přemyslovců*, *Dějiny a současnost* 2006, č. 2, s. 36–38.

20 Nepřekonanou studií zůstává JINDŘICH DEJMEK, *Děpoltici (K mocenskému postavení a osudům jedné vedlejší větve Přemyslovců)*, *MHB* 1/1991, s. 89–144. Pokus, představený MILOŠEM ŠOLLE, *Po stopách přemyslovských Děpolticů. Příspěvek ke genezi města Kourimě*, Praha 2000, není bohužel příliš zdařilý.

21 Myslím tím rozsáhlou debatu o tzv. střeoevropském modelu raně středověkých států, kterou prozatím nelze označit za zcela konstruktivní – srov. DUŠAN TŘEŠTÍK, JOSEF ŽEMLIČKA, *O modelech vývoje přemyslovského státu*, *ČČH* 104/2006, s. 122–163; LIBOR JAN, *Skrytý půvab „střeoevropského modelu“*, *ČČH* 105/2007, s. 873–902; MARTIN WIHODA, *Privatisierung im 13. Jabrhundert? Die tschechische Mediävistik und die Interpretation der Přemyslidenzeit*, *Bohemia .../2006–2007*, s. 172–183; PAVLÍNA RYCHTEROVÁ, *Aufstieg und Fall des Přemyslidenreiches. Erforschung des böhmischen Früh- und Hochmittelalters in der gegenwärtigen tschechischen Mediävistik*, *ZHF .../2007*, s. 629–647; JOSEF ŽEMLIČKA, *Kasteláni, vilikové a benefícia v netransformované transformaci*, *ČČH* 106/2008, s. 109–136. Nezporným přínosem je však už sám fakt, že dějiny přemyslovské epochy začaly být znovu promyšleny z různých úhlů pohledu, ať už konečný výsledek diskuse bude jakýkoli.

22 Srov. LIBOR JAN, *Ke stavu naší monasteriologické literatury*, in: Hugh Lawrence, *Dějiny středověkého mnišství*, Brno 2001, s. 311–314. V širším kontextu české mediévistiky ZDENĚKA HLEDÍKOVÁ, *Die böhmische Kirchengeschichte des Mittelalters nach 1945*, in: *Tschechische Mittelalterforschung 1990–2002*, Praha 2003, s. 97–124. Přehled nabízejících se témat mohou poskytnout záslužné encyklopedie PAVEL VLČEK, DUŠAN FOLTÝN, PETR SOMMER (edd.), *Encyklopedie českých klášterů*, Praha 1997; DUŠAN FOLTÝN (edd.), *Encyklopedie moravských a slezských klášterů*, Praha 2005.

Poslední dobou se ukázaly jako velmi populární monografické biografie historických osobností, ocenění došly i takové spíše pozapomenuté postavy jako (namátkou) Soběslav I.,²³ Vladislav Jindřich²⁴ či Václav II.²⁵ Nezbyvá tak než doufat, že dojde i na další „outsidery“ českých dějin – napadá mě především ve stínu obou velkých Otakarů dosud postávající král Václav I. Dluh byl monografií Karla Maráze splacen vůči nešťastnému Václavu III., avšak jak naznačují ambivalentní recenzní posudky, prostor pro uplatnění patrně stále není vyčerpán.²⁶ I diskuse nad touto prací ukázala, jak je českou historiografií zanedbáno období let 1306–1310, třebaže první vlašťovky se již objevují.²⁷ Celá obsáhlá práce je pak vhodným základem pro šířeji rozpracovaný příspěvek o roli a postavení jediné domácí dynastie v historické paměti českého národa.²⁸

Rozsáhlá publikace také zrcadlí fakt, jakou škodou je, že Dušanu Třeštíkovi nebylo dáno dokončit chystanou syntézu českých dějin 10. století, která měla navázat na jeho zdařilou knihu o počátcích Přemyslovců. Jím psané pasáže v *Přemyslovcích* jednoznačně ukazují (spolu s dílčími studii, s nimiž se mohla veřejnost v posledních letech seznámit na stránkách odborných periodik), jaký by byl potenciál této práce. *Přemyslovci: budování českého státu*, na nichž se do poslední chvíle zásadním způsobem podílel, jsou tak poslední tečkou za životem a dílem tohoto neobyčejného historika a jeho náležitě důstojným pomníkem.²⁹

Josef Šrámek

23 VRATISLAV VANÍČEK, *Soběslav I. Přemyslovci v kontextu evropských dějin v letech 1092–1140*, Praha-Litomyšl 2007.

24 MARTIN WIHODA, *Vladislav Jindřich*, Brno 2007.

25 KATEŘINA CHARVÁTOVÁ, *Václav II. Král český a polský*, Praha 2007. Přesto ani zde jistě nebylo řečeno vše. Prostor k bádání skýtá například Václavův dvůr, konkrétně jeho kulturní rozměr.

26 Srov. recenzi Lenky Peremské v ČMM 128/2008, s. 197–202; Dany Dvořáčkové-Malé v MHB 13/2007, s. 244–248, a překvapivě téže autorky v ČČH 106/2008, s. 177–178.

27 Srov. portrét krále Jindřicha Korutanského z pera ROBERTA ANTONÍNA, *Jindřich Korutanský*, in: Čestí králové, (edd.) Petr Vorel-Marie Ryantová, Praha-Litomyšl 2008, s. 155–168.

28 Metahistorii přemyslovského rodu trefně postihuje ve svých esejích DUŠAN TŘEŠTÍK, *Zápisník a jiné texty k dějinám*, Praha 2008, s. 157–178.

29 Srov. P. SOMMER, D. TŘEŠTÍK, J. ŽEMLIČKA, *Přemyslovci*, s. 12.